اج:

דרך הרבים שש עשרה אמות "דרך ערי

מקלט שלשים ושתים אמות א"ר הונא מאי

קראה דכתיב יתכין לך הדרך דרך הדרך:

דרך המלך אין לה שיעור: ישמאמלך פורץ

גדר לעשות לו דרך ואין ממחין בידו: דרך

הקבר אין לה שיעור: משום יקרא דשכבא:

במעמד דייני ציפורי אמרו בת ד' קבין כו':

ת"ר פגהמוכר קברו דרך קברו מקום

מעמדו ובית הספדו באין בני משפחה

וקוברין אותו על כרחו משום פגם משפחה:

ת"ר יאין פוחתין משבעה מעמדות ומושבות

למת כנגד יהבל הבלים אמר קהלת הבל

הבלים הכל הבל א"ל רב אחא בריה דרבא

לרב אשי היכי עבדי א"ל כדתניא אמר רבי

יהודה ביהודה בראשונה לא היו פוחתין

משבעה מעמדות ומושבות למת "כגון

יעמדו יקרים עמודו שבו יקרים שבו אמרו

לו א"כ אף בשבת מותר לעשות כן אחתיה

דרמי בר פפא הוה נסיבא ליה לרב אויא

שכיבא עבד לה מעמד ומושב א"ר יוסף

מעה בתרתי מעה ישאין עושין אלא

בקרובים והוא עבד אפילו ברחוקים ומעה

ישאין עושין אלא ביום ראשון והוא עבד ביום

שני אביי אמר בהא נמי מעה חשאין עושין

אלא בבית הקברות והוא עשה בעיר רבא

אמר בהא נמי מעה משאין עושין אלא

במקום שנהגו והתם לא נהוג מיתיבי אמרו

לו אם כן אף בשבת מותר לעשות כן ואי

אמרת בבית הקברות וביום א' בית הקברות

בשבת מאי בעי בעיר הסמוכה לבית הקברות

דאמטיוהו בין השמשות: מתנר' המוכר מקום

לחברו לעשות לו קבר וכן המקבל מחברו

לעשות לו קבר עושה תוכה של מערה ד'

אמות על שש ופותח לתוכה שמונה כוכין

שלש מכאן ושלש מכאן ושנים מכנגדן

וכוכין ארכן ארבע אמות ורומן שבע

ל) ב"ק ס: סנהדרין כ: ויבמות עו: פסחים הי.],

ג) מגילה דף כג:, ד) בס"ח: לקרובס, ה) ר"מ, ו) ופי׳ בין נקרובס, 60 ל"מ, 11 [פ" בין
מקרם הכוך לארון עי
מר"ע], 1) [וע"ע חום"
פסמים קט: ד"ה ברום),
מ) [החו"ע כמב דל"ל
הארונות], ע) צ"ל מדמנן,
י) ר"מ, ע) [ריעב"ץ ורש"ש מ"ון,

תורה אור השלם 1 תָּבִין לְךְ הַדֶּרֶךְ וְשׁלְשְׁתְּ אָת וְּבוּל אַרְצְךְּ אֲשֶׁרְ יַנְחִילְךְ יְיָ אֱלֹהִיךְ וְהִיָה לְנוּס שְׁמָּה בָּל רִצַהָּ דברים יט ג

2 הבל הבלים אַמֵּר לְהֶלֶת הָבֵל הַבָּלִים הָכֵּל הבל:

הגהות הב"ח

(h) רשב"ם ד"ה ורומן ז' וכו' העוברים על גבי המערה: (נ) תום' ד"ה ורומן וכו' על גביו כמו שאמר:

הגהות הגר"א

בנגדו כו׳. אבל הרמב״ם כמב שבין כל קבר שבלדדים אתה ומחלה ובין שנים האמלעים ב' אמות (ועמ"ש רבינו ביו"ד מי שפנ פ״ק ח):

מוסף רש"י

שהמלך פורץ גדר. שדה אחרים (ב"ק ס:) גדרות של ב:). לעשות לו דרך. קלר מביתו לפרדסו או לכרמו (יבמות עו:) לשדהו ולכרמו (סנהדרין כ:) ולאוכלסין שלו, לאמרינן דרך המלך אין לה שיעור (ב"ק ס:). מקום מעמדו. שעושין מעמדות

מוסף תוספות

א. ומקוה דאמר (יומא לא.) דהוי כל גופו עולה בהן אפי׳ ראש, באמה על אמה ברום ג׳ דכשיכנס במים יעלו המים למעלה מראשו. רמנ"ן. ב. דהא ודאי בו' טפחים סגי דגופו של אדם חי עם מלבושיו ששה טפחים כדמוכח במ' סוכה שהרי שיעור סוכה קטנה שבעה טפחים ופי׳ בירושלמי (סוכה פ״ב ה״ח) ו׳ נפחים לגופו ואחד לשולחנו וכיון שכן די לאדם וארונו בו׳ טפחים לאום ואותו ברי טפודם ויש כאן טפח מיותר. ליטכ״6, ג. דרוב ארונות יש להם פותח טפח ב.... בוונון טפח ומיעוט אין בהם ורבנן גזרו על רובו משום מיצוטו. ריטנ״א. ועיין נדנרי התוס׳ נהתשך. ד]במקום מצוה לא גזרו רבנן. שס. ה. כיון . לצאת שאין לה מקום שאין לה מקום לצאת בוקעת ועולה כנגד כל החלל. ל"ן. 1. כלומר ואע"פ שהטומאה היא באותו חלק מן הביב שהוא חוץ לבית לפי שהיא מתפשטת בו ובוקע . ועולה מכל הצדדין. שס.

ארצעה

:הרך הרבים. כגון עיר שיש בה מעבר שבאין דרך שם מארץ רחוקה דרך. מלי למיכתב וכתיב הדרך לאוסופי דרך אחרת וסתם דרך שבתורה ט"ז אמה כדילפינן מעגלות דמשכן [שבת נט.] ועוד דאפילו לא הוה כתיב אלא דרך הוה אמינא ט"ז אמה דסתם דרכי ערי מקלט רה"ר

הם כדי שיוכלו מכל טיירום לנום שמה: שהמלך פורן. משנה היא בסנהדרין (דף כ:) ואגב גררא נקטה במתני׳: משום יקרה דשכבי. שחין זה כבוד המת להבריח את המלוים אותו מכאן: המוכר קברו. מערות היו עושין להן בחייהן לקבור שם מתי משפחה כדתנן במתניתין [להלו]: מקום מעמדו. שעומדין ויושבין שם סמוך לבית הקברות בשובם מן הקבר כדלקמן: על כרחו. של לוקח. ותקנת חכמים היא: משום פגם משפחה. גנאי הוא להם שאין לקרובים א מקום קבורה הלכך אמור רבנן לישקול דמי וליהדר והכי אמריגן בהדיא בבכורות בשלהי פ' יש בכור לנחלה [נכ:]: משבעה מעמדות ומושבות. בחזירתן מן הקבר הולכין מעט ויושבין לנחם האבל או להרבות נער על המת שמת ולהרבות בבכי ולתת איש אל לבו לשוב בתשובה כי חיי האדם הבל ועומדין והולכין מעט וחוזרין ויושבין מעט כך עושין ז' פעמים כדי לתת אל לבם שחיי האדם הבל והיינו דמפרש לקמיה כנגד שבעה הבל הבלים שכתובין בראש ספר קהלת כן נראה הטעם בעיני. וראיתי כתוב מפני שהשדים מתלוים עם החוזרים מבית הקברות לכך תקנו מעמדות ומושבות כדי שבתוך כך יסתלקו השדים מעליהן ולא נהירא דא"כ יהיו עושין כן בכ"מ ולקמן אמרינן דבמנהגא תליא מילתא ועוד מאי כנגד הבל הבלים: היאך עבדי. היאך היו רגילין לעשות במקום שנהגו: עמדו יקרים. לחחר שישבו מעט היה הממונה אומר להן עמדו ולכו אל מקום אחר. כך נראה בעיני: אמרו לו. חכמים א"כ אף בשבת היכא דקברו את המת סמוך לחשיכה כדלקמן יהא מותר לעשות כן מאחר שלא היו עושין כי אם עמידות

וישיבות. ומדרבי יהודה מייתי ראיה ורחבן ולא מרבנן שהם לא פירשו כלום: אלא בקרובים. קרובי המת שאינם מתאבלים באים למעמדות ומושבות לכבוד המת: ביום ראשון. שנקבר המת: ומשני בעיר הסמוכה לבית הקברות והוא דאמטיוהו כו'. ולאחר שהחשיך היה להם לעשות מעמד ומושב בחזירתן דאכתי יום ראשון קרינא ביה דהא לענין אנינות נמי אמרינן [זבחים ק:] אנינות לילה דרבנן שהלילה הולך אחר היום: כזרגני' לעשות לו קבר. והם לא היו רגילים ליקבר אחד אחד בפני עצמו אלא כל בני משפחה נקברין במערה אחת כל אחד בכוך בפני עלמו הלכך המוכר לחבירו מקום קבר מכר לו מקום לב' מערות וחלר ביניהן ומקום הכוכין חוץ מן המערות ד' אמות תחת הקרקע לכל כותלי המערות כדלקמן ולר"ש ד' מערות: עושה חוכה של מערה. כלומר עושה חללה של מערה ד' אמות רחב באורך שש וגובה המערה מפורש בתוספתה ופ"ו ה"ון הרבע המות: ופותה לתוכה. חופר בכותלי המערה ונמלאו פתוחין לחללה: שלש מכאן. בכוחל הארוך שש אמות שמימין הפתח וכן בכותל השני שמשמאל הפתח: ושנים כנגדו. [א] של פתח בכותל אמצעי שרחבו ד׳. וכן סדרן מרחיק חלי אמה מזוית הכותל הארוך של לד הפתח וחופר כוך רחב ששה טפחים דהיינו אמה ומניח כותל אמה וחופר כוך שני אמה ומניח כותל אמה וחופר כוך שלישי אמה ומניח חצי אמה בזוית פרנסת כותל של ו׳ אמות לשלשה הכוכין ג׳ אמות לשני אוירים שביניהם שתי אמות לשתי הזויות חלי חלי אמה דהיינו 🔊 [אמה והיינו] ו' אמות וכן יעשה לכותל הארוך שכנגדו וכענין זה יעשה שני הכוכין בכותל הקלר שכנגד הפתח דהוי ד' אמות מניח חלי אמה בזוית מכאן וחלי אמה בווית השני וחופר ב' כוכין של ב' אמות וריוח ביניהן אמה הרי ארבע אמות: והכוכין ארבע אמות ארכן. שהמת ארכו שלש אמות ובשביל ארון שהוא מונח בו לריך אמה רביעית: בין י הקרקע לארון שלא לטמא העוברים (6) דרך המערה:

והבובין ארבן ד'. פי׳ רבינו שמואל שהמת ג׳ אמות ובשביל הארון לריך אמה רביעית ואין נראה דבפרק המלניע (שבת 15.

ושם ד״ה אישתכת) משמע בהדיה דעד כתפיו של אדם ג' אמות דאמרי' התם ארון ט׳ וכפורת טפח הרי כאן עשרה וגמירי כל טונא דמידלי

במוטות חילתא מלעיל וחרי חילתי מלתחת ואישתכח דלמעלה מעשרה הוה קאי דמכתפיו עד למטה י״ח טפחים ותרי תילתי ששה טפחים ושני שלישים אישתכח דלמעלה מי"א ושליש קאי ואי מראשו לא הוי אלא י"ח לא הוה קאי למעלה מי' דמראשו ועד כתפו מחזיק הרבה יותר מטפח ושליש ובתרגום אחשורוש אספתא אינטליב על ג' אמות כו' וחתוכי ראש היו והכוכין דארכן ארבע משום לוארו וראשו ודפי הארון א: ורומן שבעה. פירש רבינו שמואל כדי שיהא פוחח טפח בארון שלא תהא הטומאה בוקעת ועולה ומטמח העובר על גביו ב (כ) שאמר בפ' מי שמתו (ברכות דף יט: ושם) מדלגין היינו ע"ג ארונות כו" ומפ׳ התם טעמא משום דרוב ארונות יש בהן פותח טפח ומיהו לא היה מועיל אלא לענין טומאה דאורייתא אבל מדרבנן מיהא טמא העובר עליהן כדאמר התם דגזרו עליהן ג ולא התירו אלא ללכת למקום מצוה לקראת מלכים דומפרש ב ריב"ם ים שהכוכין שלהם היו פתוחים מן הלד שהיו מניחין את המתים לתוכן דאילו היו סתומין היתה בוקעת טומאה ועולה ואדרבה יותר יש טומאה כשהוא פותח טפח כיון שהוא סתום דאילו לא היה פותח טפח לא היתה טומאה בוקעת ועולה אלא כנגדה והשתא כשהוא פותח טפח הוי כאילו כל ארכו ורחבו מלא טומאה ובוקעת ועולה אפי׳ שלא כנגד הטומאה הביא ראיה מדאמר בפ"ק (לעיל דף יב. ושם) פרץ פצימיו מטמא כל סביביו ומטמא במגע מן התורה הנוגע כל סביביו אע"פ שאין המת ממלא כל הבית כולו ומסתמא כמו כן יטמא על גביו אע"פ שיש פותח טפח ואין להאריך כאן וא״ת כיון שגזרו בקבר אפילו יש שם פותח טפח ח״ל גם בבית

אפי׳ לא פרץ פלימיו יטמא סביביו כי היכי דבית סתום יש לו דין קבר סתום ה"נ פתוח יש לו דין קבר פתוח וי"ל דבקבר גזרו יש בארון פותח טפח אטו אין בו כו׳ אבל בית אין בית שלא יהא בו פותח טפח ובית אטו קבר לא רלו לגזור ור"י הביא ראיה דבסתום אפי׳ פותח טפח בוקע ועולה דתניא גבי אהל דנזיר (מיר דף נג: ושם) או בקבר לרבות קבר סתום ומדקאמר סתום ולא פתוח א"כ הוי כפותח טפח ואפ"ה מרבה סתום ומיהו מה שפירש דאם אין בו פותח טפח אין בוקע ועולה אלא כנגד הטומאה לא ידע ר"י מנא ליה דבכל ענין מרבה קרא קבר סתום שיטמא כל סביביו ולמעלה אפי׳ אין בו פותח טפח ועוד יש ראיה ש (מדתניא) באהלות (פ״ג מ״ו) ביב שהוא קמור תחת הבית ויש בו פותח טפח וביליאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכו טהור יש בו פותח טפח ואין ביליאתו פותח טפח הבית טמא כו"ו דכיון דאין ביליחתו פותח טפח חשיב כסתום אע"פ שיש בו פותח טפח בוקעת ועולה ומיהו קשה לר"י מתני' באהלות (פ"ד מ"ב) ומייתי לה בהעור והרוטב (חולין דף קכה:) [תיבת] המגדל י נשיש בה פותח טפח] ואין ביציאתו פותח טפח י (ויש בה כוך) טומאה בתוכה מה שבבית טמא טומאה בבית מה שבתוכה טהור לפי שדרך טומאה ללאת ואין דרך טומאה ליכנס פי׳ שדרך להוליא מן השדות והמגדל דרך הבית והשתא קשה ל"ל טעמא שדרך טומאה לנאת תיפוק ליה דבוקעת ועולה כיון דחין ביניחתה פותח טפח ורבי יוסי נמי חמחי פליג התם ומטהר לפי שיכול להוליא חלאין חלאין פי׳ כחלי זית שאין מטמא באהל או מפני שיכול לשרפה במקומה וכן קחני סיפא העמידה על פתחו פתח לחוץ טומאה בתוכה הבית טהור ואמאי והא טומאה בוקעת ועולה וי"ל דבכלים אין דין קבר להיות בוקע ועולה דאין מבטלו: וכמבו

ורומן שבעה. להכנים הארון בריוח וגם להיות אויר טפח

א מיי׳ פ״ח מהל׳ רונח ושמירת נפש הלכה ה: פב ב מיי' פ״ה מה מלכים הלכה ג:

מנים הכנה ג. פג מיי' פכ"ד מהל' מכירה הלכה יז סמג מכירה הנכה יו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סיי ריו סעיף ז וטוש"ע י"ד סיי שסו סעיף א: פר ד מיי פי"צ מהל' אבל הלכה ד סמג עשין

. מד"ם ג טוי"ד סי' שעו [וברב אלפס מ״ק פ״ג דף

:7 % הנ' ד: פו י מיי' פכ"א מהלכות מכירה הלכה ו סמג

רבינו נרשום דרך הרבים f) י' אמה כדגרסינן במסכת שבת (דף צט) שתי גזוזטראות ברשות הרבים זו כנגד זו ואמרינן בנמ' אמר רב משום רי חייא עגות תחתיהן וביניהן וצדיהן רשות הרבים אמר אביי בין עגלה לעגלה מלא אורך עגלה וכמה אחרת חמש ועגלה אחרת חמש ועגלה יעגלה חמש אמות ואמה לעגלה חמש אמות ואמה יעורה דקאי בה כן לווי דרי משהלהי בון לווי הרבים זו כנגד זו ואמרינז רכי משתלפי קרשים נקיט להו והרי לך עשרה כעגלות להו והרי לך עשרה כעגלות דמשכן: תכין לך הדרך. דרך מצי למכתב למה לי דכתב הדרך הרי מרבי עוד כשיעור דרך אחר י דהיינו ב' דרכים ששיעורן . ל״ב אמה: משום דזילותא ל ב אמוז. משום דריות דשכבא. צריך הרחקה יותר שלא יריחו הכל ריחו: מעמד. מקום שעושין בו הספד לנחם אבל: וקוברין למוכר בעל כרחו של לוקח למוכר בעל כרחו של לוקח משום פגם משפחה. של מת כלומר שלא יאמרו לא היה לו מקום לקבור ומחזירין דמיו ללוקח; הבל המוזירין דמיו לזוקה: הבל
הבלים ג' הבל הבלים ג'
הכל הבל אחד הרי כולן
ז'. כלומר מה שנברא בז'
ימי בראשית הבל הוא
מו בראשית הבל הוא
אם כן. דלא עבדו טפי אם כן. דלא עבדו טפי אלא כי האי גוונא דעומדין ז' פעמים. אפי׳ בשבת יהא מותר לעשות כן דאין בו שום איסור ולא שום מלאכה ואמאי לא עבדו הכי בשבת: עבד לה. רב אויא בעלה אפי' ברחוקים של המת העמיד והושיב. ראשון ובבית הקברות ביום . ראשוז בשבת היכי משכחת לה והא לא מצי למיקבר בשבת אלא שמע מינה אפי׳ בעיר וביום שני מצי עבדו. ומשני לעולם בבית הקברות וביום ראשון ולא ביום שני והכא במאי עסקינן בעיר הסמוכה לבית הקברות ואמטייה למת בין השמשות כשקברוהו מבעוד יום ולא . הספיקו לבוא עד שחשיכה . ומשום הכי הואיל דליכא איסור שבת מצי למיעבד היו עושין המעמד ויושבין . כשחוזרין מבית הקברות מפני ששדין מלוין אותן מפני ששדין מלוין אותן וכשיושבין ועומדין הצבור במקום אחד הולכין להם השדין ומפני מה לוקחין . . עפר ומריחין אותו ואחר עפר ומריחין אותו ואחר כך משליכין על ראשם ואחריהם מפני שנזכור כי עפר אנחנו: פים' המוכר לחבירו מקום לעשות בו קבר. כלומר לעשות בו קבר. כלומה לעשות בו מערה וכוכין עושה תוכה של מערה ד'י אמות על של מערה שכורה בג'י של מערה שכורה בג'י מיכן בכולה הארוך ג'י מיכן בכוחל הארוך השני וב'י כנגדן בכוחל הדוחב ובאותו כותל שכנגד הדוחב ובאותו כותל שכנגד